



JUSTIITSMINISTEERIUM

Sotsiaalkindlustusamet
info@sotsiaalkindlustusamet.ee

Teie 09.07.2024
Meie 02.09.2024

nr 5.2-10/20761-1
nr 2-6/24-5423-2

Vastus selgitustaotlusele

Lugupeetud Ainike Alla

Pöördusite Sotsiaalkindlustusameti (SKA) nimel Justiitsministeeriumi poole ja küsite, kas ja kuivõrd kohaldub Sotsiaalkindlustusametile TMS § 26 lg 2 ning milline on olnud siin seadusandja mõte.

Alustuseks selgitame, et selgitustaotlusele vastamist reguleerib märgukirjale ja selgitustaotlusele vastamise seadus. Selle §-st 3 tulenevalt on Justiitsministeeriumil kohustus anda õiguslaseid selgitusi Justiitsministeeriumi poolt välja töötatud õigusaktide või nende eelnõude kohta. Õiguslaste selgituste andmisega on tegemist siis, kui selgitatakse mingi konkreetse seaduse, konkreetse paragrahvi, konkreetse lõike, konkreetse punkti sisu ja tähendust. Justiitsministeeriumi õiguslane selgitus ei tähenda seaduse ainuõige tõlgenduse kehtestamist ja see ei ole ühelegi isikule täitmiseks kohustuslik.

TMS § 26 lg 2 sätestab, et kohtutäituril on õigus pöörduda täitemenetluseks vajaliku suulise ja kirjaliku teabe saamiseks kolmanda isiku poole, sealhulgas nõuda andmeid võlgniku elu- või asukoha ning kontaktandmete kohta, kui on alust arvata, et kolmas isik sellist infot omab. Kohtutäituril on õigus nõuda täitemenetluseks vajalikke andmeid võlgniku tasunõude ja muude hüvede kohta võlgniku tööandjalt ja teistelt võlgniku suhtes kohustatud isikutelt.

Tegemist on üldregulatsiooniga, mis kehtib kõigi kolmandate isikute, sh SKA suhtes eeldusel, et kolmandad isikud omavad regulatsioonis nimetatud informatsiooni. Seadus ei sätesta täpset andmete koosseisu, vaid ütleb, et kohtutäituri poolt nõutud teave peab olema „täitemenetluses vajalik“. Selle eelduse olemasolu jääb igas täitemenetluses kohtutäituri enda kaalutusotsusega sisustada. Kolmas isik peab kohtutäituri nõudel teavet väljastama, välja arvatud juhul, kui tal on seaduse alusel õigus andmete esitamisest keelduda. Üldiselt tuleb eeldada, et kohtutäitur ei hakka nõudma sellist teavet, mis ei ole täitemenetluse läbiviimiseks vajalik.

SKA puhul on kohane rääkida ka TMS § 26 lg 4 (eriregulatsioon) kohaldamisest. Seadusandja on viidatud sättes selgelt rõhutanud, et kohtutäituril on õigus täitmisele esitatud täitedokumendi alusel nõuda riigi või kohaliku omavalitsuse andmekogu vastutavalt töötlejalt andmeid võlgniku elukoha, tööandja ja sissetulekuallikate, ülalpeetavate ja võlgnikule kuuluva vara ning sellel lasuvate kohustuste ning võlgniku TMS §-s 177² nimetatud õiguste ja lubade ning dokumentide kohta. TMS § 26 lg 4 tuleb SKA vaatest tõlgendada selliselt, et juhul, kui SKA omab sellist andmekogu, mis sisaldab eriregulatsioonis nimetatud andmeid, tuleb neid edastada kohtutäiturile seadusest tuleneva avalik-õigusliku ülesande täitmiseks.

Kuigi esmapilgul on tegemist pigem tehnilist laadi regulatsiooniga, on selle eesmärk sama, mis TMS § 26 lg 2 puhul. Seega vaatamata sellele, et TMS § 26 lg 4 alusel väljastatavad andmed on selgemini määratletud, tuleb ka seda regulatsiooni kohaldada koosmõjus TMS § 26 lg 2. Näide: kohtutäituril on õigus nõuda andmekogu vastutavalt töötlejalt teavet võlgniku sissetulekuallikate kohta, sh mitte ainult pelgalt sissetuleku olemasolu, vaid nt ka suuruse ja otstarbe kohta (TMS § 26 lg 4 alusel) ning teavet sissetuleku väljamakse viisi ja nt väljamakse adressaadi kohta (TMS § 26 lg 2 alusel), kuna ka selline teave on täitemenetluse puhul oluline. Näiteks kolmanda isiku valdusesse teadlikult antud võlgniku

varale sissenõude pööramiseks. Sellisel juhul ei saa kohtutäitur küll pöörata sissenõuet kolmanda isiku kontole, kuid saab edastada kolmandale isikule nõude arestimise akti.

Regulatsiooni kohaldamise parimaks näitlikustamiseks on kohane tuua ka näide täitemenetluse protsessist, kus kohtutäituril tuleb täitemenetluses sisulise kaalutusotsuse tegemiseks saada SKA-lt TMS § 26 lg 2 ja 4 nimetatud teavet.

Nimelt sätestab TMS § 133 lg 1, et arestimisaktis märgib kohtutäitur, et arestimisele ei kuulu igakuiselt summa, mis vastab ühe kuupalga alammäärale, ning märgib talle teadaolevate andmete põhjal võlgniku ülalpeetavate kohta arestimisele mittekuuluva summa. Kohtutäitur tühistab arestimise võlgniku avalduse alusel kolme tööpäeva jooksul ulatuses, mis tagab võlgnikule arestimisele mittekuuluva sissetuleku, arvestades TMS §-des 131 ja 132 sätestatud piiranguid. TMS § 134 lg 1 näeb ette, et kui muutuvad tingimused, millest lähtudes on arvestatud sissetuleku osa, millele ei saa sissenõuet pöörata, muudab kohtutäitur arestimisakti võlgniku või sissenõudja avalduse alusel. Nende otsuste tegemiseks võib kohtutäitur vajada kinnitust võlgnikul sissetulekute olemasolu, allikate ja otstarbe kohta, ülalpeetavate olemasolu ning ülalpidamise kohtususe täitmise kohta, mittearestitavate sissetulekute olemasolu kohta, samuti informatsiooni võlgniku sissetuleku (sh toetuste) kohta kolmandatele isikutele antud korralduste kohta (nt sissetulekute kandmine kolmandate isikute pangakontodele) jne. Seejuures on Riigikohus lahendi 3-2-1-166-16 p-s 15 rõhutanud, et kohtutäitur peab, kui ilmnevad TMS §-s 131 märgitud asjaolud, arestimisakti viivitusega täiendama. Kui kohtutäiturile on teada, et võlgniku pangakontole laekuvad töötutoetused ja toimetulekutoetus, tuleb täituril pangale edastatavas teates mh märkida, et arestimisele ei kuulu Eesti Töötukassalt laekuv töötutoetus ning kohalikult omavalitsuselt laekuv toimetulekutoetus. Kahtluse korral on kohtutäituril võimalik nõuda laekumiste kohta teavet nii võlgnikult, töötukassalt kui ka kohalikult omavalitsuselt (TMS § 26 lg-d 1 ja 2). Samas punktis on kohus eraldi rõhutanud, et võlgnikule TMS § 133 lg 1 teises lauses ja lg-s 2 ette nähtud õiguskaitsevõimalus ei vabasta kohtutäiturit kohustusest koguda täitemenetluseks vajalikku teavet ning võtta tarvitusele seadusega lubatud abinõud täitedokumendi täitmiseks (TMS § 8). Seega on kohtupraktikas kinnitatud kohtutäituri kohustust tegeleda aktiivselt teabe hankimisega omal algatusel.

Eeltoodust tuleneb, et kohtutäituril on täitemenetluses seadusest tulenev aktiivne kohustus koguda TMS § 26 lg-te 2 ja 4 alusel andmeid, sh sõltumata sellest, et võlgnik saab need andmed edastada kohtutäiturile ka omal algatusel.

Kokkuvõtvalt oleme seisukohal, et SKA-l lasub nii üldregulatsioonist (TMS § 26 lg 2) kui eriregulatsioonist (TMS § 26 lg 4) tulenev teabe edastamise kohustus, nii eraldi kui koosmõjus.

Siinkohal märgime, et TMS § 26 lg 4 nimetatud andmekogudest andmete väljastamine sõltub asjakohase andmekogu pidamise korrast. SKAIS põhimääruse § 19 lg 2 kohaselt võib seadusega pandud ülesannete täitmiseks andmeid väljastada asutustevahelise andmevahetuskokkuleppe alusel. Kokkuleppes lepivad vastutav töötleja ja andmesaaja kokku väljastatavate andmete koosseisu ning andmete väljastamise tingimused, korra ja viisi. Oleme seisukohal, et andmekoosseisu osas tuleb Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojal põhjendada andmetöötluse vajadust, et andmetöötlus vastaks IKÜM artiklis 5 sätestatud isikuandmete töötlemise põhimõtetele, sh eesmärgipärasus ja minimaalsus. Justiitsministeerium ei näe õiguslikku takistust andmete väljastamiseks/pärimiseks, kui on täidetud SKAIS põhimääruse § 19 lg 2 sätestatud tingimused ning tagatud IKÜM art 5 sätestatud põhimõtete järgimine.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Kairit Kirsipuu
juhataja

Aleksandr Logussov
Aleksandr.Logussov@just.ee